

**QURILISH KORXONALARIDA MARKETING VA INVESTITSIYA
SIYOSATI O'ZARO BOG'LIQLIGI**

Aminov Abbas Mo'minboy o'g'li

Abu Rayhon Beruniy nomidagi

Urganch davlat universiteti mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada qurilish korxonalarida investisiyalarni boshqarish bo'yicha AQSh, Germaniya, Yaponiya kabi rivojlangan davlatlarning samarali tajribalari tahlil qilingan. Xorijiy amaliyotda investisiya loyihalarini tanlash, risklarni boshqarish, samaradorlikni baholash hamda axborot texnologiyalaridan foydalanishga katta e'tibor qaratilgan. Shu asosda, O'zbekistonda qurilish sohasida investisiyalarni samarali boshqarishda xorij tajribalarini joriy etishning ustuvor yo'nalishlari va amaliy takliflar berilgan.

Kalit so'zlar: investisiya boshqaruvi, qurilish korxonasi, xorij tajribasi, investisiya loyihasi, samaradorlik, tavakkalchilik.

Аннотация: В данной статье рассматривается опыт эффективного управления инвестициями в строительных компаниях развитых стран, таких как США, Германия и Япония. Особое внимание в зарубежной практике уделяется отбору инвестиционных проектов, управлению рисками, оценке эффективности и применению информационных технологий. На основе анализа зарубежного опыта предложены приоритетные направления и практические рекомендации по внедрению эффективного управления инвестициями в строительной отрасли Узбекистана.

Ключевые слова: управление инвестициями, строительная компания, зарубежный опыт, инвестиционный проект, эффективность, риски.

Annotation: This article analyzes the effective investment management practices in construction companies of developed countries such as the USA,

Germany, and Japan. Foreign experience highlights the importance of project selection, risk management, efficiency evaluation, and the use of information technologies. Based on this analysis, the paper proposes priority directions and practical recommendations for applying international investment management practices in Uzbekistan's construction sector.

Keywords: *nvestment management, construction company, foreign experience, investment project, efficiency, risk.*

Kirish. Qurilish tarmogʻi iqtisodiy rivojlanishda muhim oʻrin tutib, mamlakatlarning ijtimoiy va iqtisodiy taraqqiyotiga sezilarli taʼsir koʻrsatadi. Bu sohaga etakchi investisiyalarni jalb qilish va ularni samarali boshqarish iqtisodiyotning mustahkamlanishini, yangi ish oʻrinlarini yaratishni va infratuzilmani rivojlantirishni taʼminlaydi. Shuningdek, qurilish tarmogʻidagi investisiyalarni boshqarish davlatning iqtisodiy siyosati, moliyaviy-huquqiy tizimi va investisiya muhitiga bogʻliq. Bugungi kunda qurilish korxonalarida investisiyalarni boshqarish masalasi oʻz dolzarbligini yoʻqotgan emas. Oʻzbekistonda qurilish tarmogʻida samarali investisiya boshqaruvi uchun bir qator islohotlar amalga oshirilgan boʻlsada, bu sohada muammolar mavjud. Mazkur muammolarning echimini izlashda xorijiy tajribalar muhim ahamiyatga ega. Har bir davlatning iqtisodiy sharoitlari, siyosiy tizimi va moliyaviy imkoniyatlari oʻzining investisiyalarni boshqarish usullariga taʼsir koʻrsatadi. Shu bilan birga, xorijiy tajribalardan foydalanish Oʻzbekistondagi qurilish korxonalarini rivojlantirish va investisiyalarni samarali boshqarish uchun muhim ishonarli yoʻnalish hisoblanadi.

Adabiyotlar sharhi. Ilmiy adabiyotlarda Iqtisodiyotga investisiyalarni jalb etish va ulardan samarali foydalanishning nazariy jihatlarini qator olimlar tomonidan oʻrganilgan. Jumladan, xorij olimlaridan J.M.Keyns, A.Marshall, P.Samuelson, V.M.Fridman, K.R.Makkonell, A.I.Dedikov, G.Naydenov va boshqalar investisiyalar va ularning samaradorligi toʻgʻrisidagi nazariy konsepsiyalar ishlab chiqqanlar. Oʻzbekiston iqtisodiyotiga investisiyalarni jalb etish masalalari

S.S.Gʻulomov, A.V.Vaxabov, D.Gʻozibekov, N.X.Xaydarov, Sh.G.Yuldoshev va boshqalarning ilmiy ishlarida tadqiq etilgan. Bu ishlarda asosan xorijiy investisiyalarni jalb etishni kuchaytirishning nazariy jihatlarini, bu jarayondagi moliyaviy-soliq munosabatlari yoritilgan. Oʻzbekiston iqtisodiyotining hududiy rivojlanishini tartibga solish masalalari Sh.B. Imomovning ilmiy ishlarida koʻrib chiqilgan.

Tadqiqot metodologiyasi. Maqolada muallif tomonidan ilmiy abstraksiyalash, analiz, sintez, induksiya, deduksiya usullaridan foydalanilgan.

Natijalar va muhokama. Investisiyalarni boshqarish – bu qurilish tarmogʻining barqaror rivojlanishini taʼminlovchi muhim omillardan biri boʻlib, xorijiy tajribalarni oʻrganish va ularni mamlakatimiz sharoitiga moslashtirish iqtisodiy oʻsishga katta hissa qoʻshadi. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 28 yanvardagi “2022-2026 yillarga moʻljallangan Yangi Oʻzbekistonning taraqqiyot strategiyasi toʻgʻrisida”gi PF-60-sonli farmonining 26-maqsadida “Mamlakatda investisiya muhitini yanada yaxshilash va uning jozibadorligini oshirish, kelgusi besh yilda 120 milliard AQSh dollari, jumladan 70 milliard dollar xorijiy investisiyalarni jalb etish choralari koʻrish” degan maqsadlar belgilangan. Buni amalga oshirishda «pastdan-yuqoriga» tamoyili asosida yangi boshqaruv tizimini joriy etish orqali investorlar uchun qulay shart-sharoitlar yaratish, ularning manfaatlarini himoya qilish va samarali ishlashini taʼminlash nazarda tutiladi. Shuningdek, xorijiy tajribalardan foydalanib, ularni Oʻzbekistondagi qurilish korxonalariga moslashtirish orqali, investisiyalarni boshqarishning samaradorligini oshirish mumkin. Bu joriy tizimning muvaffaqiyatli ishlashiga hamda mamlakatning investisiya potensialini maksimal darajada rivojlantirishga xizmat qiladi¹.

Rivojlangan mamlakatlarda investision davr oʻrtacha 10 yildan oshmaydi. Sanoat investision loyihasini (birinchi fazasini) realizatsiya qilishning oʻrtacha davomiyligi 10 yildan kam boʻlmas edi: 2,0-2,5 yil loyihaoldi ishlar va

¹ Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 28 январдаги “2022-2026 йилларга мўлжалланган Yangi Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида”ги ПФ-60-сонли фармони

loyihalashtirish; 5-8 yil qurilish va 3,0 - 2,5 yil faoliyatga tushirish va to'liq loyihaviy quvvatni o'zlashtirish. Yaratilgan sanoat ishlab chiqarishining me'yoriy ekspluatasion fazasi o'rtacha 25 yil davom etar edi, me'yordan yuqorisi esa yana 10-15 yil. AQShda shu kabi to'liq investision siklning davomiyligi o'z ichiga quyidagilarni oladi: 3 yil - qurilish, 7 yil - ekspluatasiya, qoplanish muddati birinchi uch yil (1-jadval).

1-jadval.

Na'munaviy tipdagi sanoat binolarini yaratishdagi investision davrning davomiyligi (bir qavatli binolar/ xafta)².

Davrning bosqichi	AQSh	Germaniya	Fransiya	Buyuk Britaniya
Loyihaoldi asoslash, qarorni qabul qilish va qurilishga ruxsat olish.	4,5	12	16	26
Arxitektura-qurilish chizmalarini tayyorlash	6	12	10	20
Ishlar turlari va moddiy resurslarning xususiyatlari bo'yicha qurilish uchun xarajatlar smetasini tayyorlash	6,5	17	10	11
Qurilish	23	29	30	57
Fazalarni birlashtirmasa, investision davr	40	70	66	114
Investision davrning haqiqiy davomiyligi	33	56	56	96
Birlashtirish koeffitsienti, %	17,5	20,0	15,2	15,6

1. Davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash va stimallashtirish. Qurilish tarmog'ida davlatning rolini inobatga olish muhim. Masalan, AQSh va Germaniya kabi rivojlangan mamlakatlarda davlat qurilish va infratuzilmani rivojlantirish uchun har yili katta miqdordagi investisiyalarni jalb qiladi. Bu mamlakatlarda davlat tomonidan qurilish tarmog'ini qo'llab-quvvatlash uchun soliq imtiyozlari va grantlar taqdim etiladi. Bu usul investorlarni jalb qilish va ularga katta miqdordagi kapitalni kiritishga yordam beradi. Davlatning qurilish tarmog'idagi qo'llab-quvvatlash usullaridan biri soliq imtiyozlari va grantlarni taqdim etishdir. AQSh va Germaniyada davlat qurilish loyihalari uchun soliq

² [адқиқотлар асосида муаллиф томонидан ишлаб чиқилди](http://www.tadqiqotlar.uz)
www.tadqiqotlar.uz

imtiyozlari va grantlar orqali investisiyalarni jalb qilishga qaratilgan maxsus dasturlarni ishlab chiqadi. Masalan, AQShda federol hukumat ba'zi qurilish loyihalarini qo'llab-quvvatlash uchun soliq imtiyozlari, grantlar va moliyaviy subsidiyalar taklif qiladi. Bu mablag'lar, eng avvalo, ekologik barqaror qurilish, energiya samaradorligi va ijtimoiy infratuzilmani rivojlantirishga yo'naltirilgan loyihalar uchun ajratiladi. Germaniyada esa davlat tomonidan davlat qarzi, hamkorlikdagi loyihalar va grantlar orqali qurilish loyihalarini moliyalashtirish amalga oshiriladi. Hukumatning bu turdagi qollab-quvvatlashi, qurilish tarmog'idagi xususiy investorlarni jalb qilishga yordam beradi. Davlatning yo'nalishlaridagi dasturlar, shaxsiy investisiyalar bilan birga, yuqori rentabellik va uzoq muddatli rivojlanish uchun imkoniyatlar yaratadi. Davlat tomonidan bunday stimullashtirish nafaqat ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishga katta hissa qo'shish, balki infrastrukturaning sifatini oshirishga ham yordam beradi. Shuningdek, davlatning qo'llab-quvvatlashi xususiy sektorni rag'batlantiradi va ularning moliyaviy resurslarini samarali ishlatishga imkon yaratadi. Bu usullar olingan iqtisodiy natijalarga ko'ra, mamlakatlarda qurilish tarmog'ining o'sishini va rivojlanishini rag'batlantirishda samarali bo'ladi. Davlat tomonidan qurilish tarmog'ini qo'llab-quvvatlashning turli shakllari qurilish loyihalariga yuqori darajadagi ishonch va sarmoya kiritishga yordam beradi.

Xulosa

Korxonalar darajasidagi investision faoliyatning o'ziga xos xususiyatlarini inobatga olgan holda, investision faoliyatni boshqarish quyidagi tamoyillarga asoslanishi lozim.

1. Investision strategiyaning korxonaning uzoq muddatli va joriy maqsadlariga muvofiqligi, investision faoliyatni uzoq muddatli va o'rta muddatli rejalashtirishning uzlyuksizligini ta'minlash. Ushbu tamoyilning amalga oshirilishi korxonaning rivojlanish yo'nalishlari o'rtasidagi muvofiqlikni belgilaydi, maqsadlar o'rtasidagi ziddiyatlarni bartaraf etadi va korxonaning umumiy samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

2. Korxonaning investision faoliyati uning moliyaviy va investision

resurslariga mos bo'lishi, shuningdek, korxonaning moliyaviy barqarorligini va balans likvidligini ta'minlashi zarur. Ushbu tamoyil tanlanadigan investisiya ob'ektlarini ularni ta'minlash imkoniyatlari bilan cheklashni anglatadi.

3. Investisiyalarning rentabelligi va xavfi o'rtasidagi muvozanatni optimallashtirish, jiddiy moliyaviy yo'qotishlar va zararlarni oldini olish maqsadida. Ushbu tamoyil, korxonaning investisiya strategiyasiga muvofiq, rentabellik va xavf o'rtasidagi muvozanatni saqlashni anglatadi. Buni amalga oshirish uchun investisiya portfelini optimallashtirish va investisiya ob'ektlarini diversifikatsiya qilish jarayoni o'tkaziladi.

4. Investisiyalarning rentabelligi va likvidligini optimallashtirish. Ushbu tamoyilni amalga oshirish, korxonaning moliyaviy barqarorligi va to'lov qobiliyatini ta'minlash uchun rentabellik va likvidlik o'rtasidagi belgilangan proporsiyalarni saqlashni anglatadi.

5. Investisiya portfelini boshqarish imkoniyatini ta'minlash, ya'ni korxonaning investisiyalar holatini (rentabellik, xavf, likvidlik va boshqalar) kuzatish imkoniyatlariga mos ravishda investisiyalar soni va murakkabligini cheklash va portfelni o'z vaqtida diversifikatsiya qilish. Ushbu tamoyilni amalga oshirish, investisiya ob'ektlarini kadrlar salohiyati va mablag'larni tezkor qayta investisiya qilish imkoniyatlariga mos ravishda ta'minlashni anglatadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Parasuraman, A., Zeithaml, V. A., & Berry, L. L. (1988). SERVQUAL: A multiple-item scale for measuring consumer perceptions of service quality. *Journal of Retailing*, 64(1), 12–40.
[https://doi.org/10.1016/S0022-4359\(99\)00017-0](https://doi.org/10.1016/S0022-4359(99)00017-0)
2. Kotler, P., & Keller, K. L. (2016). *Marketing Management* (15th ed.). Pearson.
<https://www.pearson.com/store/p/marketing-management/P100000885727>
3. Zeithaml, V. A., Bitner, M. J., & Gremler, D. D. (2018). *Services Marketing: Integrating Customer Focus Across the Firm* (7th ed.). McGraw-Hill

Education. <https://www.mheducation.com/highered/product/services-marketing-zeithaml-bitner/M9781259911876.html>

4. Raxmatullayev, D. A. (2025). Qashqadaryo Viloyati Sanoatini Innovatsion Rivojlantirish Strategiyasining Asosiy Yo'nalishlari Va Ularni Ekonometrik Modellar Yordamida Baholash. Экономика и социум, (11-2 (138)), 454-457.
5. Grönroos, C. (2007). Service Management and Marketing: Customer Management in Service Competition (3rd ed.). Wiley. <https://www.wiley.com/enus/Service+Management+and+Marketing%3A+Customer+Management+in+Service+Competition%2C+3rd+Edition-p-9780470030653>
6. Asad o'g'li, R. D. (2025). Qashqadaryo viloyatida sanoatni innovatsion rivojlantirish tendensiyalari. Journal of new century innovations, 89(2), 106-110.
7. Asad o'g'li, R. D. (2025). MINTAQADA SANOAT ISHLAB CHIQUARISHNING BAHOLASH OMILLARI. Journal of new century innovations, 89(2), 103-105.
8. Lovelock, C., & Wirtz, J. (2016). Services Marketing: People, Technology, Strategy (8th ed.). Pearson. <https://www.pearson.com/store/p/services-marketing-people-technology-strategy/P100000910085>
9. Asad o'g'li, R. D. (2026). INNOVATION RIVOJLANISH TUSHUNCHASI VA UNING SANOAT IQTISODIYOTIDAGI O'RN. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 86(3), 290-296.